

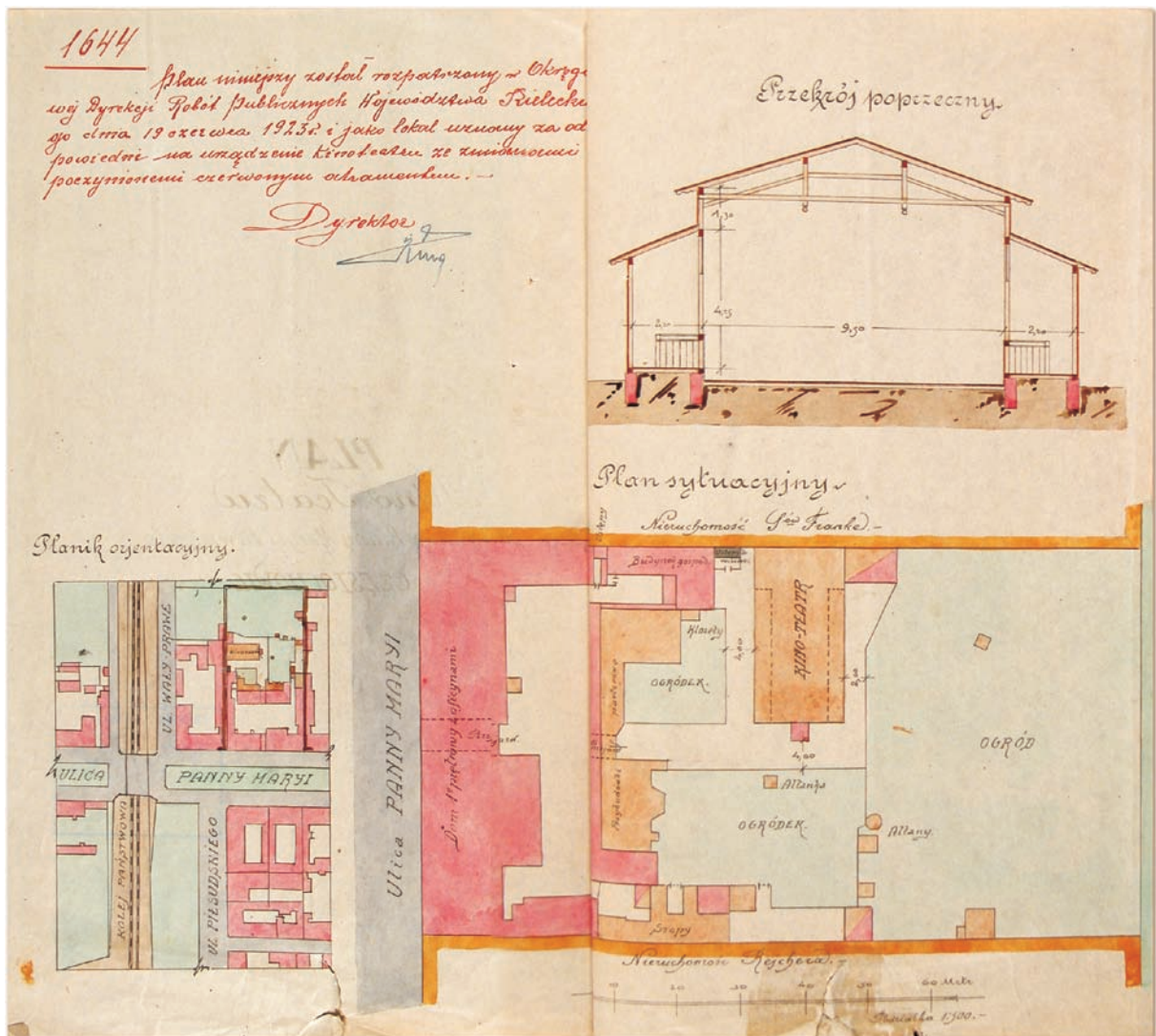
Żydowska inteligencja współtworzyła życie kulturalne miasta organizując koncerty, sprowadzając grupy teatralne z innych miast, inspirowała i wspierała finansowo amatorskie zespoły dramatyczne, towarzystwa śpiewacze, chóry i zespoły instrumentalne. W słynnym „Ogródku Wolberga” w Alei Najświętszej Marii Panny nr 12 działał „Teatr Polonia”. Na scenie tego teatru w języku jidysz, hebrajskim i polskim wystawiano sztuki najwybitniejszych żydowskich grup teatralnych. Gościli w nim także znakomici polscy aktorzy z polskim repertuarem dramatycznym. Pomieszczenia teatru wykorzystywano do organizowania koncertów, występów amatorskich zespołów, wystaw. W Częstochowie przebywał znany z pięknego głosu i dużego talentu muzycznego kantor Abraham Ber Birnbaum, tu założył pierwszą świecką szkołę kantorów. Był kompozytorem, pedagogiem, teoretykiem śpiewu synagogałnego. Zajmował się również żydowską muzyką ludową.

W mieście działały także: żydowski świecki kwartet „Lira”, kółka dramatyczne, towarzystwa literackie. Bronisław Huberman, wielki artysta, skrzypek, założyciel orkiestry symfonicznej w Tel Awiwie urodził się w Częstochowie w 1882 roku. Tutaj też działał i tworzył artysta malarz Perec Wilenberg, założył szkołę artystyczną, stworzył narodowy żydowski styl dekoracji synagog. W latach 1916–1922 żył wielki polski malarz żydowskiego pochodzenia Eugeniusz Zak (Żak).

Jewish intelligentsia co-created the cultural life of the city by promoting concerts, inviting theatrical troupes from other cities, inspiring and sponsoring the amateur dramatic circles, singer societies, choirs and orchestras. The famous “Wolberg’s Garden” at 12, NMP Avenue housed “Polonia Theater”. In this theater the most prominent Jewish theatrical companies staged important plays in Yiddish, Hebrew and Polish. Outstanding Polish actors with Polish repertoire were also frequently admired on the stage of this theater. Famous for his beautiful voice and great musical talent cantor Abraham Ber Birnbaum founded the first secular school for cantors in Częstochowa. He was a composer, teacher, expert in synagogue singing. He also studied Jewish traditional music.

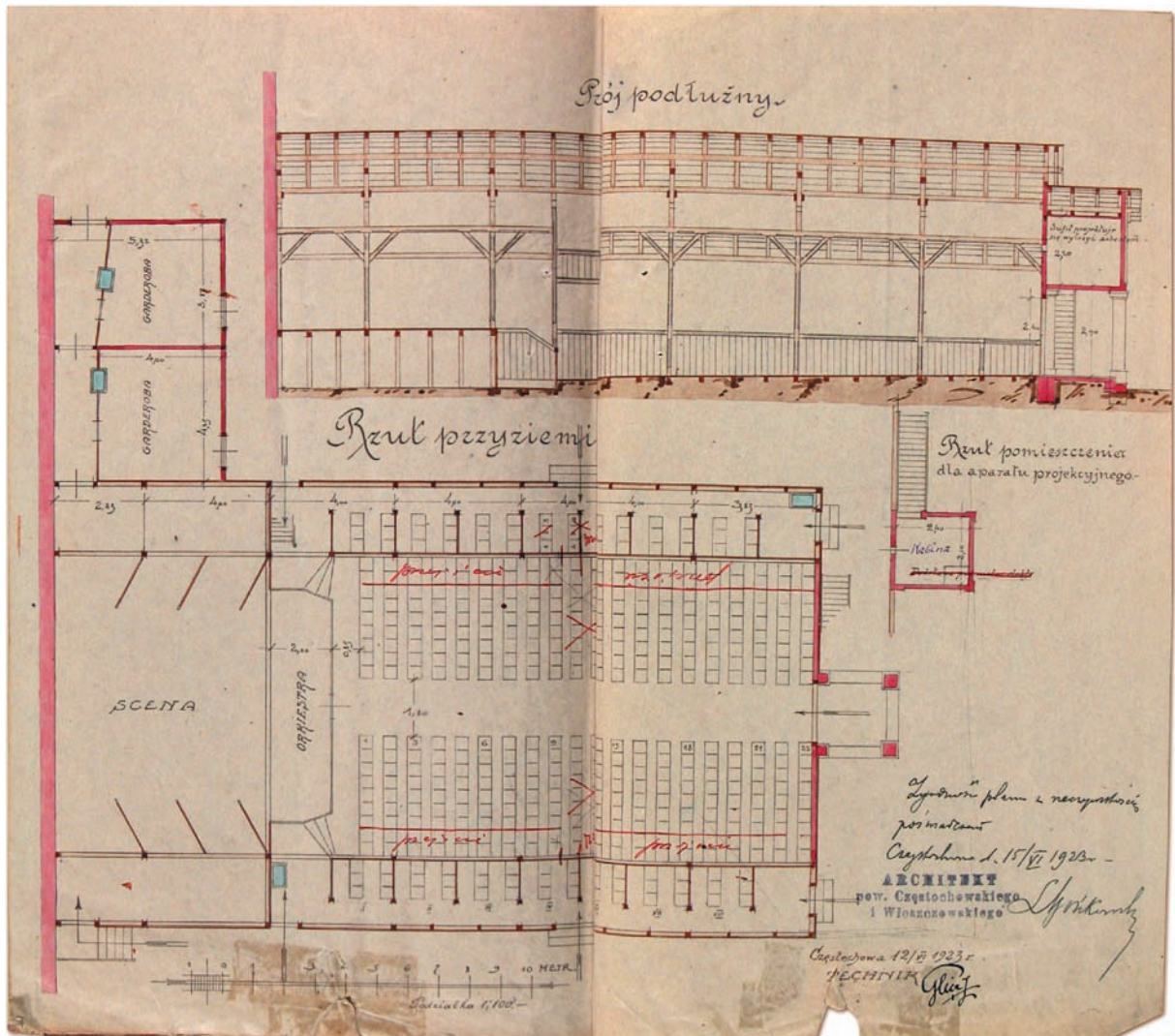
The Jewish secular quartet “Lira”, theatrical troupes, literary associations and many others formed the rich cultural life of Częstochowa. Great artist, violinist, founder of the Tel Aviv Symphony Orchestra, Bronislaw Huberman, was born in Częstochowa in 1882. Professor Perec Wilenberg set up an artistic school in Częstochowa and introduced national Jewish style of synagogues decoration. Outstanding Polish painter of Jewish origin, Eugeniusz Zak (Żak), lived in Częstochowa between 1916 and 1922.

Projekt kinoteatru Wolberga w Częstochowie przy Al. NMP 12
 Layout of Wolberg's movie theater at 12, NMP Avenue in Częstochowa
 zb. APCz

W domu Wolbergów przy Al. NMP 12 funkcjonował ogródek, teatr, kawiarnia, miejsce wystawiania sztuk teatralnych, odczytów i spotkań mieszkańców miasta. Wiosną 1915 roku Wolbergowie wybudowali drewniany budynek teatru. Początkowo nazwano go „Apollo”, później nazwę zmieniono na „Nowości”, a od 1918 na Teatr „Polonia”.

The Wolberg compound at 12, NMP Avenue included a theatre, a coffee house and a garden. In the spring 1915, a wooden theatre was added to the compound. Originally it was called “Apollo”, then it was renamed to “Nowości” and then in 1918 to “Polonia”. The theatre was used also for lectures and meetings of the city dwellers.

Projekt kinoteatru Wolberga w Częstochowie przy Al. NMP 12
 Layout of Wolberg's movie theater at 12, NMP Avenue in Częstochowa
 zb. APCz

Zapowiedzi repertuarowe kinoteatrów częstochowskich z lat 1917-1929

Częstochowa movie theatres repertoire announcements, 1917-1929

Grupa chórzystów z „Liry”, między innymi: Warmund, Hercberg, Grabiner, Welgrin i Owieczko
A group of the “Lira” choristers. Among others: Warmund, Hercberg, Grabiner, Welgrin and Owieczko
CzY, s. 80

Budynek narożny I Alei NMP i ul. Dojazd. Na jego piętrze mieściła się sala Towarzystwa „Lira”, sala odczytowa i widowiskowa, a także szkoła plastyczna Pereca Wilenberga.

A corner building at I Avenue and Dojazd Street housed the “Lira” choir, lecture and theatrical hall as well as Prof. Perec Wilenberg’s fine arts school.

zb. MCz

Częstochowa, w marcu 1929.

W 29/3/29

Sz. P.

Niniejszem pozwalamy sobie donieść WP., że na konferencjach przedstawicieli żydowskich organizacji społecznych naszego miasta, odbytych w dniach 28 lutego i 15 marca br. wyłoniono komitet organizacyjny Tow. Przyjaciół Żyd. Sztuki Teatralnej, którego zadaniem ma być krzewienie kultury scenicznej wśród żydowskiego społeczeństwa.

Dzielo swe rozpoczął Komitet objęciem opieki nad teatrem żydowskim, goszczącym w naszym mieście, w skład którego wchodzi artyści tej miary, co pp. Nechama, Kadysz, Chasz, Szryftzecer i inni.

Na dalszym planie działalności Komitetu znajduje się organizowanie odczytów z zakresu teatrologii, oraz utworzenie stałych sekcji artystycznych

Inauguracją działalności Komitetu w tej dziedzinie będzie odczyt znanego teatrologa i dramaturga żydowsko-polskiego

p. ANDRZEJA MARKA (Marka Arensztajna)

p. n. „KIEDY PRZYJDZIE MESJASZ?”

(GOLEM i INNE LEGENDY MESJASZOWE),

który odbędzie się w poniedziałek dnia 18 marca b. r. o godz. 9 wieczór w sali „Warta“ (Aleja 26).

Treść odczytu nabiera cech szczególnej aktualności ze względu na mającą się w najbliższych dniach odbyć premierę „Golem a“ Lejwika, w inscenizacji i pod osobistym kierownictwem szanownego prelegenta.

Dla zaznajomienia szerokiego ogółu z miarą artystycznego poziomu zespołu teatralnego, odbędzie się po odczycie **dział koncertowy**.

W niezłomnym przekonaniu, że WP. w zrozumieniu doniosłych celów Towarzystwa zechce popierać je w jego poczynaniach i zadokumentuje swój pozytywny stosunek do sztuki żydowskiej zaszczytnym inauguracyjnym wieczorem, zorganizowanego przez Komitet Towarzystwa, swą obecnością, kreślimy się

z poważaniem
KOMITET ORGANIZACYJNY

Risz Mendel
Federman Rafat
Katz Samuel
Peretz Iron
Sack Józef
Szpiro Feliks
Zylberg Henryk.

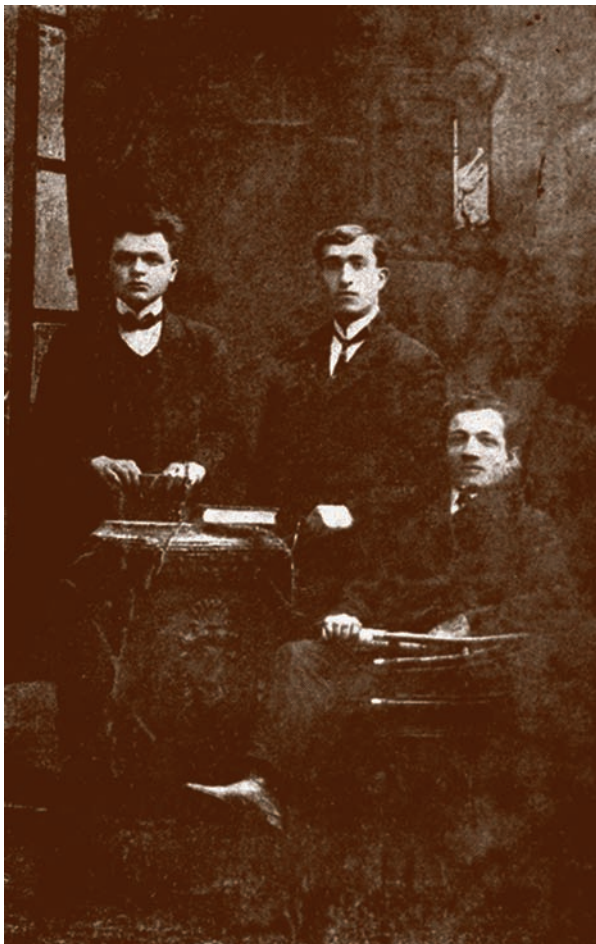

Aktorka Miriam Izraels
The actress Miriam Izraels
CzY, s. 91

Rysunek Pereca Wilenberga,
artysty malarza i nauczyciela rysunków

A drawing by Prof. Perca Wilenberg,
artist, painter and teacher
zb. S. Willenberg

Grupa pierwszych aktorów amatorów.
Stoją od prawej do lewej:
Chaim di Jumetes, D. Zitman,
siedzi D. Mendlewicz

A group of the first amateur actors.
Standing from right to left:
Chaim di Jumetes, D. Zitman,
seated: D. Mendlewicz
CzY, s. 90

Perec Wilenberg z literatem Galińskim
Perec Wilenberg with Galiński, a writer
zb. S. Willenberg

Perec Wilenberg i znany artysta malarz Minkowski
Perec Wilenberg with Minkowski, a well known painter
zb. S. Willenberg